

Natura 2000-gebied: Vecht en Beneden Regge
Verslag PAS-Veldbezoek dd. 17 juni 2019

Aanwezig namens terreinbeheerder:

[REDACTED] (Natuurmonumenten)
[REDACTED] (Natuurmonumenten)
[REDACTED] (Landschap Overijssel)

Aanwezig namens Provincie:

[REDACTED] (Provincie Overijssel)
[REDACTED] (Provincie Overijssel)
[REDACTED] (Provincie Overijssel)
[REDACTED] (Provincie Overijssel)
[REDACTED] (Provincie Overijssel)
[REDACTED] (Gedeputeerde)

Verslaglegging:

[REDACTED] (Bosgroepen)

Datum bezoek:

17 juni 2019, 9.00-17.00

Doelen

Op 17 juni 2019 hebben wij een bezoek gebracht aan het Natura 2000-gebied Vecht en Beneden Regge. Dit in het kader van het jaarlijkse PAS-veldbezoek zoals beschreven in hoofdstuk 6 van het Programma Aanpak Stikstof en het document 'Methodiek Veldbezoek PAS'.

Doel van het bezoek is om middels visuele inspectie ter plaatse, de natuurkwaliteit van stikstof gevoelige habitattypen te beoordelen en hierover in overleg te treden met de betrokken TBO's. Er wordt gekeken of er door stikstofdeposities in stikstofgevoelige habitattypen verzuuring, verbossing of andere gerelateerde gevolgen optreden, waar mogelijk aanvullend beheer op gevoerd zou moeten worden.

Dit betreft een veldimpressie die kan dienen als aanvulling op- en niet ter vervanging van- de reguliere monitorings-systematiek.

We hebben op de volgende locaties gekeken of er bijzonderheden of afwijkingen in het veld te zien waren (veldimpressie) ten opzichte van de verwachtingen uit de gebiedsanalyse (zie kaartje met locatieaanduidingen)

- 1.1 Landgoed Eerde: randzone de Brakel/Junnervlier
- 1.2 Landgoed Eerde: De Brakel heide
- 1.3 Landgoed **Eerde**: landschapsherstel heide
- 1.4 Landgoed Eerde: Grasland
- 1.5 Beerze: Meeuwenplas
- 2.1 **Beerze**: Spoorplas
- 2.2 Beerze: Hoogveen
- 2.3 Beerze: Stuifzand
- 3.1 Lemelerberg houtkap
- 3.2 Lemelerberg heide rondom parkeerplaats
- 3.3 Lemelerberg hoger gelegen heide

Bevindingen per locatie voor deelgebied Landgoed Eerde (Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer)

Locatie 1.1: Randzone Junervlier/De Brakel

In het verleden lag er een hoogveengebied ten oosten van het gebied de Brakel. De aanvoer van water uit dit gebied was constant met een laag debiet. Door de verandering van het landschap van hoogveen naar landbouw zijn de grondwaterstanden sterk gedaald, wat verdroging van de habitattypen in de Brakel tot gevolg heeft.

Uit de scenarioanalyse is gebleken dat sloten (Afbeelding 1) in het westelijke deel van het Junnervlier, grenzend aan de Brakel, gedempt moeten worden zodat verdroging van de habitattypen tegen kan worden **gegaan**. Het landbouwperceel direct naast de Brakel zal opgehoogd moeten worden zodat er ook landbouw bedreven kan worden na het dempen van de sloten.

Locatie 1.2: Vochtige en droge heide in De Brakel

Binnen de Brakel zijn versnipperde vochtige en droge heidegebiedjes te vinden. In het verleden was de heide onderdeel van een robuuster heidegebied dat tot ver in Duitsland doorliep. De huidige habitattypen zijn achteruitgegaan door verdroging en fragmentatie van het gebied wat leidde tot het uitsterven van soorten binnen de afgezonderde gebiedjes. Vanuit de Natura 2000 ligt er een opgave om verdroging tegen te **gaan**. Het tegengaan van verdroging door hydrologisch herstel maakt het systeem robuuster en beter bestand tegen de nog steeds te hoge stikstofdepositie. Het heidegebied op deze locatie (Afbeelding 2) vormt een habitat voor Kleine- en Ronde zonnedaauw, Klokjesgentiaan en Heidekartelblad.

Locatie 1.3: Grasland

Het grasland op deze locatie (Afbeelding 3) heeft een ondiepe fosfaat houdende laag. Hierdoor zou het grasland relatief eenvoudig afgegraven kunnen worden. Echter, door afgraving wordt een deel van de watervasthoudende laag weggehaald. Op deze locatie wordt daarom gekozen voor het uitmijnen van de grond. Door stikstof, kalium en kalk als voedingsstoffen toe te voegen aan de bodem kan de productie opgeschroefd worden. Hierdoor kunnen fosfaten versneld uit het systeem gehaald worden. Momenteel worden de mogelijkheden hiervoor met betrokkene agrariërs bekeken. Na uitmijning, waarvoor naar schatting 6 tot 12 jaar nodig zal zijn, worden hydrologische maatregelen getroffen. Beoogd is om op deze locatie blauwgrasland en heisschraal grasland, afgewisseld met vochtige heide, te ontwikkelen.

Locatie 1.4: Landschapsherstel heide

Op deze locatie is bos verwijderd waarbij de toplaag is verwijderd in het najaar van 2017 (Afbeelding 4). Het voornaamste doel van deze maatregel is om meer openheid in het landschap te creëren en heidegebieden met elkaar te verbinden. Naast de Adder (typische soort van Vochtige heide) profiteren ook andere soorten zoals Nachtzwaluw, mieren en vlinders hiervan. Het gebied wordt in het voor- en najaar begraaasd met schapen waardoor het frezen van stobben niet noodzakelijk was.

Tijdens het bezoek aan de verschillende locaties wordt stilgestaan bij de kritiek vanuit de maatschappij op houtkap door TBO's. Vanuit de natuurmonumenten wordt gesteld dat behoud en ontwikkeling van biodiversiteit één van hun belangrijkste opgaven is. De drie TBO's gaan verschillend met de maatschappelijke kritiek rondom houtkap om.

Beerze (Landschap Overijssel)

Locatie 2.1: Beerze: Meeuwenplas

De Meeuwenplas (Afbeelding 5) is gemiddeld 50 cm diep. Bomen, bosstrooisel en plagsel worden in een gedeelte van de plas gelegd om zodoende de golfslag veroorzaakt door wind binnen de plas tegen te **gaan**.

Hoogveenherstel kan hierdoor beter plaatsvinden.

Locatie 2.2: Beerze: Spoorplas

De Marienbergerdijk wordt op lage plekken opgehoogd. Hiermee kan water tijdens een hoge grondwaterstand langer vastgehouden worden. De aanwezigheid van hoge horsten van pijpenstro in de spoorplas duiden op een sterk schommelende waterstand (Afbeelding 6). De fluctuatie kan 60-80cm zijn. Bos langs de plas wordt weggehaald om zodoende de invloed van verdamping te verminderen. De rand van de plas aan de spoorwegzijde wordt sterk afgekalfd door golfslag als gevolg van windwerking. Dit vormt een conflict met Prorall (Afbeelding 7). Zij willen een grotere drooglegging. Landschap Overijssel prefereert een hogere grondwaterstand om de toestroom van grondwater onder de spoordijk door naar het aan de andere zijde van het spoor gelegen actief hoogveen in stand te houden.

Locatie 2.3: Beerze: actief hoogveen

De korte gradiënt waarop hoogveen en stuifzand naast elkaar voorkomen is bijzonder. De staat van het actieve hoogveen op deze locatie is echter zorgelijk. Duidelijk is dat de grondwaterstand te **laag** is waardoor bepaalde plekken (Afbeelding 8) "verbranden in de zon". De bosrand om het veen wordt gekapt zodat verdere verdamping kan worden tegengegaan. De aanwezige dennenorchissen in deze bosrand zijn verplaatst naar een ander gebied. De huidige waterstand is slecht, het is onzeker of dit habitat na dergelijke droge periodes hier duurzaam kan blijven.

Locatie 2.4: Beerze: stuifzand

Er vindt veel recreatie plaats binnen het Beerzer stuifzand, wat zijn weerslag heeft op de ontwikkeling van stuifzandvegetaties. De ontwikkeling van korstmossen wordt bemoeilijkt door vertrapping. Daarnaast wordt de bodem vastgelegd door bosontwikkeling (Afbeelding 9). De parkeerplaats aan de noordzijde (Beerzerweg) wordt verplaatst naar een terrein aan de westzijde. De verwachting is dat dit de toestroom van recreanten aan de noordzijde vermindert. Binnen het stuifzandgebied worden bomen weggehaald en plaatselijk wordt de organische laag tot op de zandlaag geplagd. Er zal hierbij rekening worden gehouden met de windrichting en eventueel aanwezige stronkmieren. Daar **waar** de Stronkmier aanwezig is zullen een aantal dennen behouden blijven. Deze dennen vormen het habitat van bladluizen, welke gemelkt worden door de o.a. stronkmier. Het Vechtdal is de enige plaats in Nederland waar de Stronkmier voor komt. De toestand van de stuifzandheide aan de noordoostelijke zijde van het stuifzandgebied is slecht. Er is geen verjonging van de Jeneverbes, Zandhagedis en Heivlinder zijn afwezig en het gebied staat onder sterke invloed van stikstofdepositie wat zich uit in de aanwezigheid van rankende helmbloem. Bij de huidige stikstofdepositie is een aanhoudend hoge beheerinspanning noodzakelijk om het dichtgroeien van het stuifzand te voorkomen. Binnen dit gebied wordt een corridor gerealiseerd, waarbij geplagd wordt, om zodoende de stuifzandheide en heide met elkaar te verbinden. Plaggen is eventueel in conflict met de aanwezige konijnenpopulatie. Binnen de inrichtingsplannen zal hiermee rekening worden gehouden.

Lemelerberg (Landschap Overijssel)

Landschap Overijssel heeft ervoor gekozen om ongeveer 150 ha bos te kappen waarmee ruimte

gecreëerd wordt voor het herstellen van het vroeger aanwezige heidelandschap. Het aanwezige bos op de Lemelerberg is maximaal 100 jaar oud. De Lemelerberg valt onder de sterkst verzuurde plekken van Overijssel wat ten dele het gevolg is van de omliggende landbouwgebieden.

Locatie 3.1: Lemelerberg: houtkap

Er wordt stilgestaan bij de houtkap van 50 ha die al heeft plaatsgevonden (Afbeelding 10). De losse complexen met Jeneverbes zijn met elkaar verbonden. Daarbij wordt her en der geplagd, geschraapt en stobben gefreesd. Houtkap zorgt voor commotie op maatschappelijk niveau.

Locatie 3.2 Lemelerberg: heide rondom parkeerplaats

De parkeerplaats op deze plek wordt opgeheven ter uitbreiding van de omliggende heide en recreatiezonering. De bodem rondom de parkeerplaats is een holtpodzol, welke licht lemig is. De heide is hierdoor vrij kruidenrijk. Het bos met Douglas wordt gekapt om ook hier het areaal aan heide te vergroten. Dit biedt o.a. een habitat voor het Heideblauwtje en de Levendbarende hagedis. Binnen de heide liggen pleksgewijs akkertjes die ingezaaid worden met een bloemrijk kruidenmengsel (Afbeelding 11). De heide wordt begraasd, waardoor met name de grassen **laag** gehouden worden. De berkenopslag kan niet succesvol teruggedrongen worden d.m.v. begrazing waardoor aanvullend maaibeheer nodig is. Om de dynamiek in het gebied te houden dient de berkenopslag m.b.v. bosmaaiers te worden teruggedrongen.

Aan de andere zijde van de weg waar de parkeerplaats aan ligt, bevindt zich een hakhoutcultuur op een leemrijke bodem (Afbeelding 12). Door de aanwezigheid van leem op deze locatie is heideherstel zeer kansrijk. Er moet echter maatwerk geleverd worden waarbij de eiken(stoven) gespaard worden. Daarnaast wordt verdamping verminderd door het uitdunnen van het bos, wat voordelig is voor de lager gelegen heidevelden.

Locatie 3.3 Lemelerberg: hoger gelegen heide

Op de hoger gelegen delen van de Lemelerberg is voorheen bos gekapt, wat soorten als Grauwe klauwier en Zomertortel ten goede komt. De oude en minder vitale heide kan zich ten dele verjongen door de aanwezigheid van het Heidehaantje. Hierdoor ontstaat een afwisseling tussen jonge pionier heide en oude heide (Afbeelding 13). De pH van de bodem op de hoger gelegen heide varieert tussen de 2,7 en 4,0. Een pH-NaCl van 2,7 tot 3,5 is aan de lage kant voor het goed ontwikkelde typicum van droge heide. De bodem is ten dele sterk verzuurd waarbij er nauwelijks sprake is van bufferende werking. De ratio Al/Ca is zeer hoog, wat verder duidt op een doorslaande verzuring. Het kationuitwisselingscomplex op deze plekken speelt bijna geen rol meer; de bodem is geheel verzuurd. Hierdoor zijn we genooddaakt om een steenmeelgift te doen, waarbij getracht wordt de verzurende werking van depositie op het systeem tegen te gaan en waar mogelijk de pH omhoog te brengen. Aanvullende maatregelen zoals branden, drukk begrazen, chopperen of maaien zullen nodig zijn om de NH₄-concentraties te verlagen. Landschap Overijssel en Natuurmonumenten zien dat er landelijk ingezet wordt op verbetering van de kwaliteit van heidegebieden, maar de bodemkwaliteit blijft vaak achter. Toepassing van kalk en steenmeel is aantoonbaar noodzakelijk.

Conclusie

Er is maar een klein deel van alle habitattypen bezocht. Er kunnen dan ook geen uitspraken gedaan worden over de huidige toestand van de habitattypen.

De ontwikkeling van de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden in het Natura 2000-gebied zijn variabel. Op hoofdlijnen zijn de volgende constatering gedaan:

1. Afgelopen jaren is gestart met het verbinden van een aantal heidegebieden door middel van verwijdering van bos. Ervaringen hiermee zijn tot dusverre positief;
2. De kwaliteit van droge heide op met name de Lemelerberg blijft zorgwekkend. Maatregelen als het toedienen van steenmeel zijn noodzakelijk.
3. Ingrepen in het hydrologisch systeem zoals opgenomen in de gebiedsanalyse blijven noodzakelijk om de kwaliteit van habitattypen als vochtige heide te verhogen;
4. Als gevolg van droogte gaat de kwaliteit van hoogvenen achteruit. Degelijke omstandigheden zullen in de toekomst mogelijk vaker optreden. Het is van belang dat ook bij een veranderend klimaat de habitattypen zich kunnen handhaven;
5. De huidige maatschappelijke commotie rondom houtkap zorgt ervoor dat goede communicatie over dit onderwerp van zeer groot belang is. Ook er moet worden nagedacht over compensatie van bossen waarvan kap voor het behalen van N2000 doelen noodzakelijk is.

Dit verslag is vastgesteld door:

naam, datum, namens Landschap Overijssel

naam, datum, namens Natuurmonumenten

Handtekening

Bijsluiter bij verslag:

- Met name de formulering goed uiteen rafelen uit wat Je hebt waargenomen, en wat Je duiding daarbij is. Dit moet goed omschreven worden. Je kunt geen uitspraken doen over trends, Je kunt alleen weergeven wat Je hebt waargenomen. Er zijn geen harde conclusies te trekken, die komen uit de overige monitoring.
- Aangeven waar Je geweest bent.
- Aangeven dat het een aanvulling is op de overige monitoringsystematiek
- Aangeven dat alleen naar visueel waarneembare aspecten is gekeken, bij voorkeur benoemen.
- Ondertekening door leidinggevenden van aanwezige partijen.

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen